Справа „Фінукейн проти Сполученого Королівства”
(Finucane v. the United Kingdom)

У рішенні, ухваленому 01 липня 2003 року у справі *„Фінукейн проти Сполученого Королівства”,* Суд постановив, що

- було допущено порушення ст. 2 Конвенції (неналежне розслідування обставин смерті).

Суд постановив сплатити заявниці 43000 євро у відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Геральдина Фінукейн, громадянка Ірландії, народилася 1950 року і проживає у м. Белфаст, Північна Ірландія. 12 лютого 1989 року її чоловік, адвокат Патрік Фінукейн, на очах в неї та трьох їхніх дітей був застрілений двома чоловіками в масках, котрі увірвалися в їхнє помешкання. Відповідальність за це взяло на себе незаконне воєнізоване формування „Ольстерські борці за свободу” (ОБС) (”Ulster Freedom Fighters” (UFF)). П. Фінукейн представляв клієнтів з двох сторін конфлікту у Північній Ірландії і брав участь у деяких резонансних справах, що випливали з цього конфлікту. За твердженнями пані Фінукейн, її чоловік отримував погрози вбивства через своїх клієнтів від офіцерів Королівської поліції Ольстера (КПО) (Royal Ulster Constabulary (RUC)). Після вбивства КПО розпочала слідство і багато підозрюваних членів ОБС були затримані та допитані. Новий підозрюваний — Вільям Стобі (William Stobie) був арештований і допитаний протягом 13 – 20 вересня 1990 року, проте 16 січня 1991 року було вирішено, що достатніх доказів для пред’явлення йому обвинувачення у справі про вбивство п. Фінукейн немає. 6 вересня 1990 року при розслідуванні обставин смерті п. Фінукейна керівник слідчого відділу подав доказ, що пістолет, з якого було здійснено постріл, був викрадений з військової казарми в серпні 1987 року членом Оборонного полку Ольстера (місцевий полк британської армії) і потрапив до рук трьох членів ОБС. Поліцію задовольняла та обставина, що на момент вбивства п. Фінукейна зброя не перебувала у володінні поліції.

14 вересня 1989 року Начальник КПО призначив Джона Стівенса, старшого офіцера поліції з Англії, розслідувати заяви про змову між членами сил безпеки та поліцейськими воєнізованими формуваннями. В ході розслідування, що проводилося Джоном Стівенсом, жодних обвинувачень на адресу КПО пред’явлено не було, проте було заарештовано Браяна Нельсона (Brian Nelson), який працював таємним агентом Британської воєнної розвідки і також став головним офіцером Ольстерського захисного об’єднання (Ulster Defence Association) — незаконного воєнізованого угрупування, яке скеровувало діяльність ОБС. Під час судового розгляду британська влада стверджувала, що він вийшов з під контролю і особисто взяв участь у змові про вбивство. Він був засуджений до 10 років позбавлення волі. У в’язниці він начебто визнав, що планував вбивство п. Фінукейна і, виконуючи роль подвійного агента, повідомив керівників британської армії про це в свій час. Він також начебто передавав фотокартку п. Фінукейна до Ольстерського захисного об’єднання перед вбивством останнього. Ці обвинувачення були передані по телебаченню 8 червня 1992 року. Після телепередачі п. Стівенс був призначений на проведення другого розслідування. За твердженням Уряду, він розслідував обставини ймовірної участі п. Нельсона і членів Армії у вбивстві п. Фінукейна. Пані Фінукейн стверджувала, що ніхто не звертався до неї чи до її адвокатів за інформацією стосовно погроз вбивства, які, за її словами, мали місце до моменту вбивства чоловіка.

17 лютого 1995 року Директор державного обвинувачення видав резолюцію про відмову в обвинуваченні щодо Начальника КПО через недостатність доказів для цього. У 1999 році п. Стівенс був призначений проводити незалежне розслідування у вбивстві п. Фінукейна. 17 квітня 2003 року він подав звіт Директору державного обвинувачення. Короткий огляд цього звіту було оприлюднено. В ньому зазначалося, що мала місце змова і вбивству можна було запобігти. Тим часом п. Стобі був обвинувачений у вбивстві п.

Фінукейна, проте був визнаний невинним за відсутністю доказів. 12 грудня 2001 року п. Стобі був застрілений озброєними бандитами незабаром після отримання погроз від поліцейських воєнізованих формувань.

Зміст рішення Суду

Покликаючись на ст.2 Конвенції, заявниця скаржились на те, що не було проведено ефективне розслідування обставин смерті її чоловіка, які дають підстави підозрювати у змові сили безпеки та безпосередніх убивць.

Розслідування вбивства, що проводилося поліцією, було розпочато негайно і включало проведення необхідних заходів для збереження доказів. Однак воно здійснювалося посадовими особами, які входили до тієї частини поліції, яку заявниця якраз і підозрювала у вчиненні погроз вбивства її чоловіка. Тому мала місце відсутність незалежності, що стало приводом для серйозних сумнівів стосовно ретельності чи ефективності розслідування можливої змови.

Розслідування не спрямовувалось на з'ясування обставин змови, і заявниці було відмовлено у можливості подати заяву про погрози її чоловіку. Таким чином, слідство не торкнулося серйозних питань і не могло вважатися ефективним.

З трьох розслідувань не було очевидним, що перші два стосувалися розслідування вбивства чоловіка заявниці і мали своїм завданням пред'явити обвинувачення підозрюваним особам. В будь-якому випадку, звіти про розслідування оприлюднені не були, тому необхідні умови відкритості та участі у ньому зацікавлених осіб не були дотримані. Хоча третє розслідування і було безпосередньо пов'язане із вбивством, Уряд визнав, що оскільки воно було розпочате через 10 років після події, його не можна вважати швидким і оперативним. Більше того, не було очевидним, в якому обсязі сам звіт про розслідування буде доведено до громадськості.

Від Директора державного обвинувачення не вимагали обґрунтування мотивів рішення про те, щоб не пред'являти обвинувачення підозрюваним особам, а можливості оскаржити таке рішення до суду в Північній Ірландії не існує. Не було жодного мотивування рішення про непред'явлення обвинувачення в останній справі, і не було надано жодної інформації для переконання громадськості та заявниці у тому, що принцип верховенства права було дотримано.

В кінцевому підсумку, не було забезпечено проведення швидкого й ефективного розслідування за заявами про змову з боку працівників сил безпеки.

Суд не міг погодитися з тим, що Уряд провів негайне розслідування у справі про вбивство п.Фінукейна. Неможливо було припустити, що в аналогічних справах у майбутньому розслідування буде належно проведене і буде забезпечено певне відшкодування шкоди сім'ї потерпілого або ж відкрита звітність про таке розслідування перед громадськістю. Втрата часу, а отже й доказів, можливості допиту свідків, однозначно робить таке розслідування незадовільним та безрезультатним.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання комюніке Секретаря Суду здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України П.М. Рабіновичем та М.Ю. Пришляк.